

ΓΚΙΟΤΖΤΕΠΕΛΙΑ – ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ

Ευαγγελίας Α. Χαλδαιάκη & Ελένης Μπαϊλη

Το τραγούδι *Γκιοτζεπελιά* αναδύθηκε από τις ηχογραφήσεις του αρχείου της Γωγώς Κουλικούρδη, μιας Αιγινίτισσας ιστορικού. Η Κουλικούρδη πραγματοποίησε κατά τη δεκαετία του 1960 έρευνες στο νησί της Αίγινας, καταγράφοντας τη δημοτική μουσική που επιτελούνταν τότε εκεί από τους ντόπιους. Το αρχείο της μάλιστα συμβουλευτήκε ο Μάρκος Δραγούμης, ο οποίος επίσης πραγματοποίησε σχετικές έρευνες στην Αίγινα από μουσικολογική σκοπιά, μεταξύ των δεκαετιών 1960-1990, ως συνέχεια των αντίστοιχων της Δέσποινας Μαζαράκη, απεσταλμένης του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπως Μερλιέ κατά το 1956. Περισσότερες πληροφορίες για τα αρχεία αυτά μπορούν να αναζητηθούν μέσω της βιβλιογραφίας που δίνεται στο τέλος της παρούσας δημοσίευσης.

Οι καταγραφές της Κουλικούρδη αποτελούν ανά διαστήματα υλικό μελέτης της Ορχήστρας και Χορωδίας του Κέντρου Ελληνικής Μουσικής «Φοίβος Ανωγειανάκης», που ταυτόχρονα προσπαθούν να τις κοινοποιούν στο μουσικό κοινό με διάφορους τρόπους. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί και το τραγούδι *Γκιοτζεπελιά*, το οποίο διδάχθηκε στις ομάδες αυτές από τις γράφουσες Ελένη Μπαϊλη και Ευαγγελία Χαλδαιάκη, αντίστοιχα. Στην ερμηνεία του τραγουδιού ήρθε να προστεθεί και η ευγενική συμμετοχή του Αλέξανδρου Καψοκαβάδη.

Ο αρχικός ερμηνευτής της «Γκιοτζεπελιάς» είναι ο Μήτσος Παγκές, ο οποίος έπαιζε σαντούρι και τραγουδούσε. Ο Παγκές φαίνεται ότι ήταν ένας από τους βασικούς πληροφορητές της Κουλικούρδη, καθώς το αρχείο της περιέχει αρκετές ηχογραφήσεις του. Κατοικούσε στην πόλη της Αίγινας, όπως και η Κουλικούρδη, και προφανώς αποτελούσε μια καλή πηγή για την έρευνα της τελευταίας, καθώς είχε εύκολη πρόσβαση σε αυτόν. Εκτός αυτού όμως, ο Παγκές ήξερε αρκετά τραγούδια από όλη την Ελλάδα, χωρίς να έχουμε παραπάνω πληροφορίες για το πώς απέκτησε τις συγκεκριμένες μουσικές του γνώσεις. Από τις ηχογραφήσεις που διασώζονται, παρότι αυτές δεν είναι πάντα καλής ποιότητας λόγω του ερασιτεχνικού εξοπλισμού της Κουλικούρδη, μπορούμε επίσης να συμπεράνουμε ότι είχε εντυπώσει αρκετά στη μουσική μελέτη, τόσο παιχτικά με το σαντούρι του, όσο και με τη φωνή του. Το παίξιμό του δεν είναι μια απλή επιτέλεση της μελωδίας, αλλά ερμηνεύει κάθε τραγούδι αρκετά δεξιοτεχνικά. Το ίδιο ισχύει και για τις φωνητικές του ερμηνείες, παρότι η φωνή του στις ηχογραφήσεις είναι κάπως αλλοιωμένη, λόγω της ηλικίας του κατά εκείνη την περίοδο.

Η Κουλικούρδη έχει καταγράψει το συγκεκριμένο τραγούδι στο αρχείο της ως *Αγαπώ μια μαυρομάτα*, χρησιμοποιώντας δηλαδή τον πρώτο του στίχο, αλλά πιθανότατα κιόλας επειδή την ξένισε ο τίτλος *Γκιοτζεπελιά*. Στην αρχή της ηχογράφησης που εντοπίζεται στο αρχείο της ακούγεται ο Παγκές να αναγγέλλει τον τίτλο του τραγουδιού, ως «Γκιοτζεπελιά», ενώ η Κουλικούρδη σπεύδει να ρωτήσει «Γκιοτζεπελιά; Τούρκικο είναι;». Πάντως, η καταγραφή στην Αίγινα τραγουδιών άλλων περιοχών δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως ασυνήθιστο γεγονός. Η Αίγινα δεν είχε ποτέ ιδιαίτερη μουσική παράδοση, με μικρή εξαίρεση ελάχιστα τραγούδια και σκοπούς που εντοπίστηκαν εκεί στις ποικίλες έρευνες. Στους κατοίκους της δε εντάσσονται και εσωτερικοί μετανάστες διάφορων περιοχών της Ελλάδας, που έφεραν και τη μουσική τους παράδοση, όπως και περιοχών της Μικράς Ασίας. Κάπως έτσι πρέπει να κατέληξε εκεί και η *Γκιοτζεπελιά*, που μιλάει για μια κοπέλα από το Γκιοτζεπε της Σμύρνης, σε μελωδία ίδια με του τραγουδιού *Μ' αγαπάς Γαρουφαλιά μου* από τη Λέσβο, χωρίς εδώ

να είναι κατανοητό αν η κοπέλα είναι μαυρομάτα ή γαλανομάτα, σύμφωνα με τους στίχους!

Αξιοσημείωτο για την περίπτωση της «Γκιοζτεπελιάς» είναι το γεγονός ότι παρότι ο Παγκές παίζει ένα συγκεκριμένο μουσικό όργανο, ερμηνεύει, ταυτόχρονα με το παίξιμό του, μικροδιαστηματικά με τη φωνή του. Σε σημεία που οι φωνητικές του δυνατότητες τον προδίδουν προσαρμόζεται άμεσα: συγκεκριμένα, στο γύρισμα του τραγουδιού, «Εσύ 'σαι φως μου η εμμορφιά και Γκιοζτεπέ καμάρι, μικρή γαλανομάτα μου, όλο ομορφιά και χάρη», στο απόσπασμα όπου η μελωδία ανεβαίνει ψηλά, ο Παγκές τραγουδάει μια οκτάβα κάτω κι έπειτα επιστρέφει στη βασική περιοχή της ερμηνείας του με μεγάλη επιδεξιότητα. Το χαρακτηριστικό αυτό διατηρεί και η χορωδία «Φοίβος Ανωγειανάκης» στην απόδοσή της του συγκεκριμένου τραγουδιού, δημιουργώντας μια συνήχηση με τη φωνή του Αλέξανδρου Καψοκαβάδη, που στα σημεία αυτά τραγουδάει μια οκτάβα πάνω. Λίγο πολύ όπως κάνει και ο Παγκές με τη φωνή του και το σαντούρι. Ακόμη, σχετικά με το παίξιμο του Παγκέ, ας αναφερθεί ότι αξιοποιεί όλες τις δυνατότητες του σαντουριού, αποδίδοντας έτσι τόσο ρυθμική όσο και μελωδική ερμηνεία. Η απόδοση της Ορχήστρας «Φοίβος Ανωγειανάκης» επιχειρεί να ενσωματώσει το γεγονός αυτό, με την εσκεμμένη απουσία κρουστών οργάνων, αλλά και να αποδώσει επίσης τις μελωδικές αναλύσεις που επιτελεί ο Παγκές με το σαντούρι. Ταυτόχρονα, η Ορχήστρα καινοτομεί με τα ίσα που ερμηνεύει πάλι στο γύρισμα «Εσύ 'σαι φως μου η εμμορφιά και Γκιοζτεπέ καμάρι, μικρή γαλανομάτα μου, όλο ομορφιά και χάρη», δίνοντας έτσι στο απόσπασμα αυτό πρωτοπορία στην απόδοση της Χορωδίας.

Ευχαριστούμε πάρα πολύ τα μέλη της Ορχήστρας και της Χορωδίας «Φοίβος Ανωγειανάκης» για την εμπιστοσύνη που μας έδειξαν και το μεράκι με το οποίο ερμηνεύουν τη *Γκιοζτεπελιά*! Αντίστοιχα, τον Αλέξανδρο Καψοκαβάδη για τη συμμετοχή του, που εξύψωσε το τραγούδι και του έδωσε μια ιδιαίτερη χροιά, τόσο με τη φωνητική του ερμηνεία όσο και με το παίξιμο του μπάσου γιουκαλίλι. Ευχαριστούμε επίσης το StudioLabMat του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου πραγματοποιήθηκε η ηχογράφιση και η βιντεοσκόπηση, και φυσικά του συνεργάτες μας Κώστα Κατσαντώνη στην ηχοληψία και τη μίξη και Πάνο Λέττα στη βιντεοληψία και επεξεργασία του οπτικού υλικού.

Μπορείτε να ακούσετε τη *Γκιοζτεπελιά* στον ακόλουθο σύνδεσμο:
<https://youtu.be/TEXtmUD7TrM>.

Σχετική βιβλιογραφία

- Δραγούμης, Μ. Φ. (2008). *Αιγίνης Μουσική Περιήγησις*. Αθήνα: Φίλοι Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλπως Μερλιέ
- Χαλδαιάκη, Ε. (2015). «Δημοτικά τραγούδια της Αίγινας μέσα από την ανέκδοτη συλλογή της Γωγώς Κουλικούρδη», στο: Αυδίκος, Ε. & Κοζιού, Β. (επιμ.) «*Δημοτικό τραγούδι και ιστορία*»: Πρακτικά 5^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου, Καρδίτσα 23-25 Οκτωβρίου 2015, σσ. 423-433
- Χαλδαιάκη, Ε. (2002). «Η δημοτική μουσική της Αίγινας», στο περιοδικό *Αιγιναία*, 31, σσ. 114-121
- Χαλδαιάκης, Α. Γ. (1995). *Σπουδή στη λαϊκή μουσική παράδοση της Αίγινας*. Αθήνα: Σύλλογος προς διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και παράδοσης